

Sygn. akt I CZ 98/16

POSTANOWIENIE

Dnia 8 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogumiła Ustjanicz (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

SSN Dariusz Dończyk

w sprawie z powództwa C. spółki z o.o. w W.

przeciwko S. spółce z o.o. w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 8 grudnia 2016 r.,

zażalenia strony powodowej na wyrok Sądu Okręgowego w W.

z dnia 9 czerwca 2016 r., sygn. akt XXIII Ga .../16,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego Sądowi, który wyda
orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 czerwca 2016 r. Sąd Okręgowy w W. w sprawie z powództwa C. sp. z o.o. z siedzibą w W. przeciwko S. sp. z o.o. z siedzibą w W. o zapłatę uchylił wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 21 października 2015 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania temu sądowi.

Powódka wniosła na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie na powyższe postanowienie w całości, zarzucając naruszenie art. 386 § 3 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie.

Sąd Najwyższy zważył:

Zmiana art. 386 § 4 k.p.c., dokonana ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 48, poz. 554) jednoznacznie zróżnicowała podstawy orzeczenia kasatoryjnego, dostosowując je do przyjętej konstrukcji apelacji pełnej *cum beneficio novorum*. Następcza wykładnia celowościowa, związana z wprowadzeniem zażalenia do Sądu Najwyższego na orzeczenie sądu drugiej instancji o uchyleniu i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, oraz aksjologia leżąca u podstaw nowego rozwiązania prowadzą do wniosku, że podstawowym sposobem rozstrzygnięcia, w wypadku zasadności zarzutów apelacji, powinno być orzeczenie reformatoryjne, którym sąd drugiej instancji zastąpi orzeczenie sądu pierwszej instancji (art. 386 § 1 k.p.c.). Zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c., poza wypadkami określonymi w § 2 i § 3, sąd może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji tylko w razie nierozpoznania przez niego istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Alternatywa rozłączna wskazuje na samodzielny charakter i wyraźne przeciwstawienie obu podstaw wydania orzeczenia kasatoryjnego przez sąd odwoławczy. Mając na względzie wyjątkowy charakter norm zawartych w art. 386 § 4 k.p.c. i art. 394¹ § 1¹ k.p.c., stanowiącego wyjątek od zasady dwuinstancyjności, judykatura opowiada się za zawężeniem kontroli do oceny prawidłowości podstawy

kasatoryjnej wskazanej wprost (z koncesją dotyczącą nieważności postępowania). Przemawia za tym zasada nie dopuszczająca rozszerzającej wykładni przepisów o charakterze wyjątkowym (*exceptiones non sunt extendendae*). Za stanowiskiem, że kontroli podlega jedynie prawidłowość zakwalifikowania przez sąd drugiej instancji określonej sytuacji procesowej jako podstawy kasatoryjnej, opowiedział się Sąd Najwyższy m.in. w postanowieniu z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, nie publ., postanowieniu z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ.

Ocena Sądu Najwyższego w przedmiotowej sprawie - wobec powołania przez Sąd drugiej instancji, jako podstawy rozstrzygnięcia, obu wskazanych przesłanek - wymaga oceny prawidłowości wykładni i zastosowania powyższego przepisu. Interpretując hipotezę wskazanej normy procesowej należy mieć na względzie alternatywę rozłączną, której następstwem jest przeciwstawienie podstaw kasatoryjnych. Oznacza to, że nierozpoznanie istoty sprawy nie może polegać na wadliwym ustaleniu podstawy faktycznej rozstrzygnięcia będącego następstwem zaniechania prowadzenia postępowania dowodowego w całości lub w części, uchybień związanych z przeprowadzeniem tego postępowania bądź oceny dowodów (por. zachowujące w tym zakresie aktualność wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 1998 r., I CKN 804/97, nie publ., z dnia 28 września 2000 r., IV CKN 145/00, nie publ., z dnia 2 października 2002 r., I PKN 482/01, nie publ.). Dopuszczenie do pośredniej oceny prawidłowości postępowania dowodowego poprzez pierwszą przesłankę kasatoryjną, tj. nierozpoznanie istoty sprawy, zagraża obejściem kolejnej, wyznaczonej koniecznością przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, a nie w części. W obecnym stanie prawnym usunięcie wadliwości lub uzupełnienie postępowania dowodowego, nawet w znacznym zakresie, bez względu na ich znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia, powinno nastąpić w postępowaniu drugoinstancyjnym a nie ponowionym pierwszoinstancyjnym, z ograniczeniami wynikającymi z art. 381 k.p.c. lub przepisów szczególnych (prekluzja procesowa). Niemniej wskazać należy, że i w tym postępowaniu obowiązuje zasada, że przedmiotem dowodu są jedynie fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, determinowanego

treścią powództwa lub wniosku (art. 227 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Wykładnia pojęcia nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. nakazuje przyjąć, że jest to brak rozstrzygnięcia co do przedmiotu sprawy, wyznaczonego treścią i materialno-prawną podstawą żądania powoda, materialno-prawnymi, bądź będącymi ich następstwem, procesowymi zarzutami pozwanego. Do tak rozumianego nierozpoznania dochodzi zatem wówczas, gdy sąd zaniechał ich zbadania bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie. Ma to miejsce m.in., gdy sąd bezpodstawnie odmawiał dalszego prowadzenia sprawy przyjmując brak legitymacji procesowej stron, skuteczność twierdzenia lub zarzutu wygaśnięcia bądź umorzenia zobowiązania, upływ terminów zawitych, przedwczesność powództwa czy też nie rozpoznał żądań w aspekcie wszystkich twierdzeń powoda lub zarzutów pozwanego bezpodstawnie przyjmując, że nie zostały one zgłoszone lub zostały zgłoszone, ale są objęte prekluzją procesową. Sąd Najwyższy podziela co do tej wykładni utrwalone stanowisko judykatury przedstawione m.in. w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315, postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, z dnia 15 lipca 1998 r. II CKN 838/97, z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36, z dnia 14 maja 2002 r., V CKN 357/00, z dnia 25 listopada 2003 r., II CK 293/02, z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2, z dnia 26 stycznia 2011 r., IV CSK 299/10, z dnia 3 czerwca 2011 r., III CSK 330/10, z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 274/11 - nie publ.

Oznacza to, że równoległe wskazanie obu podstaw kasatoryjnych było błędne. Zakres kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym, opartym na art. 394¹ § 1¹ k.p.c., jest ograniczony i nie obejmuje oceny zasadności powództwa (wniosku), apelacji ani merytorycznej prawidłowości stanowiska sądu odwoławczego. W rozpoznawanej sprawie kasatoryjne orzeczenie umotywowano

nierozpoznaniem istoty sprawy wynikającego stąd, że sąd pierwszej instancji nie orzekł o żądaniu powoda w oparciu o podstawę prawną, którą przyjął sąd odwoławczy. Wskazano, że czyni to koniecznym przeprowadzenie postępowania dowodowego w znacznej części przed sądem apelacyjnym, a w konsekwencji może doprowadzić do pozbawienia stron prawa do dwuinstancyjnego rozpatrzenia sprawy. Tymczasem nie podzielono podstawy zaskarżonego rozstrzygnięcia jedynie w zakresie kwalifikacji kondykcji uzasadniającej roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia, która polegała według Sądu Rejonowego na świadczeniu mimo braku zobowiązania, ani jego podstawy w postaci czynności prawnej (*conditio indebiti*), a Sądu Okręgowego - na nieważności czynności zobowiązującej do spełnienia świadczenia (*conditio sine causa*). Nie negując występujących między nimi różnic, wyznaczających zakres postępowania dowodowego, nie można uznać aby odmienne stanowisko sądów w tym przedmiocie, nawet skutkujące potrzebą uzupełnienia materiału dowodowego w zakresie niezbędnym dla rozstrzygnięcia, odpowiadało którejkolwiek z podstaw uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Z tych względów Sąd Najwyższy uwzględnił zażalenie i uchylił zaskarżony wyrok na podstawie art. 398¹⁵ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego Sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

jw

kc